

HERMAN VAN GOETHEM

RECTOR UANTWERPEN
& VOORZITTER VLIR

14

VERONIQUE VAN SPEYBROECK

HOOFD CENTRUM VOOR MOLECULAIRE
MODELLERING UGENT

15

**STRATEGIE 2: DUIDELIJKE EN VLOTTE
PROCEDURES UITWERKEN**

“GEEF EEN ONDERZOEKER DE RUIJNTE OM UIT DE WIND ONDER HOGE BOMEN TE GROEIEN”

Als levenslijn voor de financiering van onderzoek zijn de fondsen en mandaten van het FWO van cruciaal belang voor het Vlaamse wetenschapsbedrijf. Vlotte en heldere procedures maken of kraken het succes van het FWO. Hoe kijken Herman Van Goethem en Veronique Van Speybroeck als respectievelijk VLIR-voorzitter en onderzoekster naar de omkadering van onderzoekers?

Aan de ene kant van de tafel: een wijs denker met jaren ervaring op de teller. Tegenover hem: een burgerlijk ingenieur met de gedrevenheid van een spring-in-het-veld. Herman Van Goethem is rector van de UAntwerpen en voorzitter van de VLIR¹, Veronique Van Speybroeck leidt aan de UGent het Centrum voor Moleculaire Modelling. Twee ras-academici die één overtuiging hoog in het vaandel dragen: fundamenteel onderzoek verdient meer respect én meer middelen.

“Ik heb de voorbije jaren meege- werkt aan een petitie en een open brief van de verschillende Vlaamse universiteiten, gericht aan de Vlaamse Regering. De boodschap was duidelijk: fundamenteel onderzoek heeft meer middelen nodig. Omdat de slaagpercentages bijzonder laag waren, rond 15 procent, hebben we meermaals aan de alarmbel getrokken. Dat de Vlaamse Regering vanaf dit jaar jaarlijks 70 miljoen euro extra vrij- maakt voor het FWO,

(1) De Vlaamse Interuniversitaire Raad, het overlegorgaan van de Vlaamse universiteiten.

komt aan die verzuchting tegemoet. Hopelijk krijgt fundamenteel onderzoek een volwaardig deel van de koek”, stelt Van Speybroeck.

“Onze maatschappij is gebaat bij fundamenteel *blue sky*-onderzoek, waarvan de uitkomst bij aanvang nog niet vaststaat. We moeten af van het nuttigheidsdenken, waarbij alles wat niet onmiddellijk rendabel of nuttig is terzijde wordt geschoven. Alles wat we kennen en kunnen berust op fundamentele inzichten”, pikt Van Goethem in. Dat de investeringsgolf van de Vlaamse overheid een symbooldossier is, menen rector en professor. “Sinds 1990 is het aantal studenten aan Vlaamse universiteiten verdubbeld. Alleen is de financiering niet meegegroeid. Dat heeft ook gevolgen voor onderzoek. Het was tijd voor een inhaalbeweging”, klinkt het.

Ook het FWO is voorstander van een verdere verhoging van de middelen. Een van de ijzers in het vuur: optimale omstandigheden creëren voor onderzoek. Welke aspecten kunnen beter?

Van Speybroeck: “Ook al komen we van ver en is er de laatste jaren enorm veel ten goede gekeerd, op het vlak van administratie en ICT kan en moet het beter. Dan denk ik aan de heel uiteenlopende aanvraagprocedures, de vraag om herhaaldelijk nieuwe cv’s en portfolio’s in te sturen ... Daar verliezen we veel tijd mee. In die mate zelfs dat departementen medewerkers ter beschikking moeten stellen op deadlinedagen om onderzoekers te helpen hun dossier in te dienen. Voor aanvragen van onderzoeksbudgetten is er een grote nood aan uniformisering. Idealiter wordt daarvoor in verregaande mate samengewerkt tussen de verschillende universiteiten en financierende instanties.”

Van Goethem: “Het zou voor de onderzoekers uiteraard veel makkelijker zijn om ad hoc in te dienen, zonder dat alle documenten in een geijkt formaat moeten zitten. Een gestandaardiseerde administratie vergemakkelijkt de verwerking van de aanvragen aan FWO-zijde en is wellicht ook goedkoper. Die trend is onontkoombaar. Maar we moeten ons wel de vraag stellen of we niet te ver gaan in die standaardisering. Nu steken de aanvragers heel veel tijd in vorm en procedure, en lopen ze vaak toch nog vast op administratief geharrewar of ICT-problemen.”

Het FWO maakt van het welzijn van onderzoekers een speerpunt. Wordt de psychosociale context steeds belangrijker?

Van Goethem: “Het aantal onderzoekers in Vlaanderen is de laatste jaren sterk toegenomen. Maar de psychosociale problematiek neemt evenredig toe: burn-out, ziekteverzuim, depressie, stress op het werk. Een onderzoeksmandaat is een ongelooflijk privilege, een vrije setting waarbinnen je zelfstandig aan intellectuele ontplooiing kan doen. Studenten aan onze universiteiten worden verleid door de voordelen van een job als onderzoeker. Alleen houdt kiezen voor onderzoek ook een zekere vorm van eenzaamheid in. Een carrière als onderzoeker uitbouwen is beenhard. Publiceren is het motto, maar de energie en de mentale stress die dat vraagt, kunnen je na verloop van tijd leegzuigen. Heb je het van nature moeilijk met dat soort van druk, dan kies je beter niet voor onderzoek. Kan je daar wel mee om, dan zijn de voordelen legio.”

Van Speybroeck: “Ik probeer jonge onderzoekers steevast die uitzonderlijke voordelen in te prenten. De academische vrijheid van denken, van

“Mijn advies aan de hele academische gemeenschap: maak werk van positieve feedback. Geef aan wat de pijnpunten zijn zonder rode lichten te laten knipperen”

**HERMAN
VAN GOETHEM**

autonomie, die vind je bij geen enkele andere werkgever. Nergens anders kun je jezelf in die mate ontplooiën naar je eigen visie en kunde. Onderzoek is een bezigheid die erg veel van je vraagt, maar ook een grote voldoening geeft. Om die balans positief te houden, is het belangrijk om onderzoekers de juiste omkadering te bieden.”

Waarmee staat of valt de ideale onderzoekscontext?

Van Speybroeck: “Onderzoekers hebben nood aan een omgeving waar ze hun ding kunnen doen. Velen onder hen starten met een onbevangen blik. Die nieuwsgierigheid moeten we zo lang mogelijk stimuleren. Dat kan alleen als je ongestoord aan onderzoek kan doen. En de ruimte krijgt om te proberen, te falen en te leren.”

“Binnen het huidige model van werken is het moeilijk om fundamenteel onderzoek voldoende kansen te geven. De FWO-beurzen worden zo breed mogelijk verdeeld, wat ertoe leidt dat fundamentele onderzoekers soms tijd en middelen missen om tot een doorbraak te komen. Waarom reserveert het FWO niet enkele grotere fondsen in navolging van de ERC-beurzen², waarmee een onderzoeker het comfort krijgt om zich met een grote beurs vijf jaar lang op een onderzoek te storten? Ook voor interdisciplinair onderzoek kan dat een meerwaarde zijn. Het vraagt immers tijd om experts uit verschillende disciplines succesvol te laten samenwerken. In Nederland spreidt men zulke projecten soms over tien jaar, bij ons is dat besef er nog niet.”

Van Goethem: "In deze discussie kijken we wel eens begerig naar de Amerikaanse universiteiten, zoals Harvard, waar onderzoekers jarenlang ongehinderd hun ding kunnen doen. Alleen werken ze daar veel meer met privéfondsen. In Europa hebben we een door de overheid gestuurd model en dus gaat er veel geld naar de procedures. Alleen als de Vlaamse middelen voor onderzoek en ontwikkeling nog verder opgedreven worden, ontstaat er marge voor zulke megabeurzen."

De juiste financiering biedt omkadering op lange termijn, maar een onderzoeker heeft ook dagelijks begeleiding nodig. Wat is de rol van de promotor?

Van Goethem: "Het samenspel met een promotor is de belangrijkste dynamiek voor een jonge onderzoeker. Daarom moeten universiteiten volgens mij versneld werk maken van de oplei-

ding van promotoren. Dat is een kwestie van goed hr-beleid. Vroeger was dat onbestaande, nu raakt het coachen van onderzoekers en promotoren steeds meer van de grond. Hoe begeleid je onderzoek? Beginnende docenten moeten we actief helpen bij die uitdaging."

Van Speybroeck: "Een goede onderzoeksgroep draagt begeleiding hoog in het vaandel. Ik merk dat we steeds meer belang hechten aan de zelfstandigheid van een onderzoeker, wat zeer sterk gestuurd wordt door prestigieuze Europese onderzoeksfondsen, maar die pendel slaat volgens mij geregeld door. Het is helemaal niet erg om als jonge onderzoeker onder hoge bomen te staan, die voor jou de wind al eens opvangen. Als academicus heb je trouwens nood aan blijvend mentorschap – niet alleen als doctoraatsstudent, maar ook later als postdoc en zelfs als professor. Een luisterend oor en een klankbord kunnen wonderen doen. De warmte en de teamwerking van een onderzoeksgroep, die moeten we blijven koesteren."

"Onderzoekers hebben nood aan een omgeving waar ze hun ding kunnen doen, en waar ze de ruimte krijgen om te proberen, te falen en te leren"

**VERONIQUE
VAN SPEYBROECK**

Van Goethem: "Minstens even belangrijk als de procedures is de informele onderzoekscultuur. Ik heb altijd getracht om daarin te investeren en ik kan het elke promotor aanraden. Zo is het nuttig om geregeld met je onderzoekers samen te komen en hen bijvoorbeeld commentaar te laten leveren op elkaars papers. Het is een uitdaging om gefundeerd en respectvol in discussie te treden. Leren omgaan met elkaars sterktes en zwaktes maakt hen betere mensen én betere onderzoekers."

Wordt het belang van feedback krijgen en geven wel eens onderschat?

Van Goethem: "Mijn advies aan de hele academische gemeenschap: maak werk van positieve feedback. Probeer mensen op een positieve manier inzicht te geven in wat er beter kan. Let op: je moet aangeven wat de pijnpunten zijn, maar dat kan ook zonder rode lichten te laten knipperen. Van zes FWO-aanvragen worden er vijf afgewezen. Dan is het een evidentie, lijkt me, om daar op een constructieve manier over te communiceren."

"Evaluaties zijn de pijnlijkste momenten in een academische carrière, of het nu gaat over een onderzoeksaanvraag of een mogelijke bevordering tot professor. Omdat er telkens mensen worden teleurgesteld. En dat moeten we doen zonder hen te kraken. Zoals onderzoekers elkaars onderzoek beoordelen in een peer review, zo moeten we ook werk maken van peer assistance, waarbij wetenschappers elkaar coachen en onderzoeksverantwoordelijken, zoals een decaan of departementsvoorzitter, een evaluatie aangrijpen als leermoment."

Tot slot: het FWO heeft de voorbije jaren heel wat veranderingen doorgemaakt. Komen die de werkomstandigheden van de onderzoekers ten goede?

Van Speybroeck: "Het is nog wat vroeg om ons daarover uit te spreken. Op dit moment is het vaak nog wennen voor heel wat wetenschappers. We moeten eerst deze veranderingen doormaken, om te kunnen ervaren of ze positief zijn. Wat helpt is dat het FWO zich inspannt om hier helder over te communiceren. Ik hoop wel dat het FWO samen met de onderzoekers snel zal bijsturen mocht blijken dat er nog werkpunten zijn."

"Er zijn zeker nog aandachtspunten voor de toekomst. De panels die aanvragen beoordelen, kunnen bijvoorbeeld nog meer gestroomlijnd werken. Omdat panels vaak ontzettend veel dossiers te behandelen hebben, maar ook door hun samenstelling. Zo valt interdisciplinair onderzoek vaak uit de boot, omdat de panels alleen domein-specifieke experts aan tafel hebben zitten. Ook is de doorlooptijd heel lang. Zo zijn er postdocs die in december een aanvraag indienen voor financiering, om pas eind juni te horen of ze vanaf oktober recht hebben op een beurs. Dikwijls gaat het om dertigers aan de start van hun loopbaan; voor hen is zo'n aanvraagprocedure onnodig lang en slopend. Misschien is het een oplossing om te werken met kortere abstracts. Op basis van zo'n beknopte 'intentieverklaring' zou het panel een snellere screening kunnen uitvoeren. In een volgende stap kan de aanvrager nog altijd op interview komen, maar zo kunnen we wel sneller duidelijkheid scheppen."